

УДК 323.112(504:33)

**ПРІОРИТЕТИ СЕКТОРАЛЬНОГО РОЗВИТКУ
В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ПОЛІТИКИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ**

Купінець Л.Є.

*Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, Одеса
E-mail: lek_larisa@ukr.net*

В контексті ідеології світового розвитку розглянуто ретроспективу формування міжнародного та національного правового регулювання екологізації економіки та забезпечення охорони і раціонального використання природних ресурсів. Визначено сутність ключових етапів генезису світогляду людства та місце екологізації виробництва в ключових концепціях подальшого розвитку суспільства. Обґрунтовано напрямки екологізації секторів національної економіки, які визначено базовими в досягненні критеріїв сталості за головними ознаками негативного впливу на довкілля. Представлено системне уявлення шляхів реалізації стратегічних пріоритетів секторального розвитку, що базуються на новій ідеології суспільного розвитку та орієнтованих на збереження довкілля для майбутніх поколінь.

Ключові слова: екологізація економіки, сталий розвиток, стратегія «зеленого» зростання, пріоритети секторального розвитку.

ВСТУП

Найважливішою проблемою сучасності для будь-якої країни є вибір пріоритетів еколого-економічного розвитку, які поєднують в процесі зростання та формування конкурентоспроможності економіки щонайменше два напрямки: раціональне ресурсокористування та захист навколишнього середовища. Означені пріоритети екологічної політики в більшості розвинутих країн інтегровані в стратегії економічного зростання та соціального захисту і все активніше знаходять практичне втілення в напрямку забезпечення сталого розвитку. Ступінь практичної реалізації залежить як від рівня розвинутості та стабільності економіки країни, так і від екологічного стану території. Тобто в сучасних індикаторах розвитку найбільш розвинутими країнами є не ті, що мають міцний економічний потенціал, а ті які формують рівнозначне досягнення всіх складових сталості.

Ідеологія світового розвитку передбачає вектори орієнтації політики країн на нові соціо-економіко-екологічні стандарти, до яких повинні приєднатися всі держави, що відносять себе до цивілізованого простору, в тому числі і Україна. Саме збереження довкілля та сталий розвиток в Україні визнано найважливішою складовою в Переліку державних наукових та науково-технічних програм з пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, який був затверджений ще на початку 2000-х років. Між тим в реаліях залишилася без уваги система планування природоохоронних заходів, не реалізовано потенціал програмно-цільового методу впровадження екологічних завдань, має місце низький рівень координації та вибірковості виконання екологічних програм. Все це спонукало більшість суб'єктів господарювання до ідентифікації будь-яких екологічних завдань з необґрунтованими обмеженнями та зайвими витратами, які заважають

функціонуванню тих чи інших галузей. Таким чином декларація екологічних завдань супроводжувалася їх практичною відсутністю в планах соціально-економічного розвитку країни, що не тільки порушувало концепцію сталості, а й зокрема формувало заходи антисталості. Тому будь-які екологічні ініціативи вимагали правового обґрунтування, що об'єктивно було запорукою та вимагало приєднання України до глобальних ініціатив.

Посилення екологічної кризи, особливо в період трансформаційних ринкових зрушень, визначило шляхи збереження довкілля. Важливим кроком на цьому шляху є підтримка чинних міжнародних угод у сфері економіко-екологічного розвитку та охорони навколишнього середовища, заключення Україною двосторонніх угод та активізації національного законодавства. Створення законодавчого поля повинно забезпечити простір для реалізації національної екологічної політики з метою стабілізації та поліпшення стану навколишнього природного середовища України з метою гарантування екологічно безпечного природного середовища для життя і здоров'я населення, впровадження екологічно збалансованої системи природокористування та збереження природних екосистем. Саме таку мету поставлено Законом України від 21.12.2010 № 2818-VI «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року». В межах означених орієнтирів розвитку країна повинна вирішити наступні задачі:

- сформувати інституціональний базис екологізації секторів національної економіки;
- визначити напрямки екологізації секторів національної економіки;
- розробити механізми стимулювання екологічно орієнтованої поведінки суб'єктів господарювання;
- визначити взаємовигідні форми державно-приватного партнерства, що забезпечують реалізацію напрямків екологізації секторів національної економіки;
- обґрунтувати схеми фінансового забезпечення природоохоронної діяльності.

Певний вклад у вирішення цих задач внесли наукові школи, які сформувалися в Інституті економіки та прогнозування НАН України, Інституті економіки природокористування та сталого розвитку НАН України, Інституті прикладного системного аналізу НАН України і МОН України, Інституті проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, Інституті проблем природокористування та екології НАН України, Інституті географії НАН України та інших.

Між тим потребують чіткого обґрунтування складові модернізаційних стратегій екологоорієнтованого розвитку секторів національної економіки, які потрібно розглядати крізь призму формування екологічного законодавства та визначення головних галузей-забруднювачів

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Захист навколишнього середовища повинен базуватися на міцній національній законодавчій базі. Вона відбиває певні перетворення в країні та реагує на потреби суспільства, висвітлює міжнародні ініціативи шляхом гармонізації з міжнародними

нормами. Тобто в сучасному стані аналіз законодавчого середовища дозволяє дослідити генезис та трансформацію завдань раціонального природокористування та охорони навколишнього середовища, які мають статус глобальних завдань суспільства та висвітлюють міжнародну співпрацю у сфері охорони довкілля, раціонального природокористування (табл.1).

Таблиця 1
Генезис міжнародного законодавства з питань екологізації економіки

Роки, міжнародні та національні ініціативи	Головна проблема міжнародного та національного правового регулювання екологізації економіки
1	2
1972 р. Стокгольмська декларація з навколишнього середовища. м. Стокгольм (Швеція)	Визначено основні напрями та принципи охорони довкілля на міжнародному рівні у сферах раціонального використання природних ресурсів, збереження флори і фауни, попередження забруднення довкілля (включаючи моря).
1979 р. Конвенція про транскордонне забруднення повітря на великі відстані. м. Женева (Швейцарія). Чинність для України – з 1983 р.	Обґрунтовано загальні принципи співробітництва держав з питань обмеження, скорочення та попередження забруднення повітря, включаючи його транскордонне забруднення.
1984 р. Женевський протокол. м. Женева (Швейцарія) Чинність для України – з 1988 р.	Забезпечення фінансування Спільної програми спостереження й оцінки поширення забруднювачів повітря на великі відстані в Європі (<i>збір даних про викиди, аналіз якості повітря та опадів, моделювання окремих аспектів атмосферного забруднення</i>).
1985 р. Гельсінський протокол про скорочення викидів сірки. м. Гельсінкі (Фінляндія). Чинність для України – з 1987 р.	Скорочення щорічних викидів сірки на національному рівні або їхніх транскордонних потоків принаймні на 30 відсотків у найкоротші строки.
1985 р. Конвенція про охорону озонового шару. м. Відень (Австрія). Чинність для України – з 1988 р.	Встановлення загальних міжнародно-правових рамок подолання проблеми руйнування озонового шару, закріплення зобов'язання вживати належних законодавчих та адміністративних заходів для обмеження негативного впливу діяльності людини на озоновий шар.
1987 р. Монреальський протокол. м. Монреаль (Канада). Чинність для України – з 1988 р.	Забезпечення охорони озонового шару шляхом вжиття превентивних заходів з належного регулювання всіх глобальних викидів речовин, що його руйнують.
1988 р. Софійський протокол про NOx. м. Софія (Болгарія). Чинність для України – з 1991 р.	Скорочення національних викидів окислів азоту (NO та NO2) та їх транскордонних потоків із стаціонарних та мобільних джерел, які б базувалися на принципі найкращої доступної економічно доцільної технології.

Продовження таблиці 1

1	2
1989 р. Базельська конвенція. м. Базель (Швейцарія). Чинність для України – з 2000 р.	Встановлено міжнародний механізм попереднього інформування та згоди на експорт, імпорт та транзит небезпечних відходів та заборону будь-якого транскордонного переміщення небезпечних відходів між державами-сторонами та не сторонами Конвенції.
1991 р., Конвенція Еспо м. Еспо (Фінляндія) Чинність для України – з 1999 р.	Запобігання шкідливому транскордонному впливу як результату запланованої господарської діяльності, а також щодо його зменшення та контролю за ним. Головний елемент Конвенції – процедура оцінки транскордонного впливу на навколишнє середовище.
1992 р., м. Нью-Йорк (США) Конвенція про зміну клімату. Чинність для України – з 1997 р.	Досягнення у строки, необхідні для природної адаптації екосистем до зміни клімату, стабілізації концентрацій парникових газів в атмосфері на такому рівні, який не допускав би небезпечного антропогенного впливу на кліматичну систему.
1992 р., Декларація Ріо. м. Ріо-де-Жанейро (Бразилія). Розвиває принципи Стокгольмської декларації 1972 р.	Була закріплена нова тенденція у розвитку міжнародно-правової охорони довкілля, спрямована на пріоритетність соціально-економічних питань, розвитку загалом. Проте принцип сталого розвитку в контексті права на розвиток засвідчує про зміщення до економічних пріоритетів.
1997 р., Кіотський протокол. м. Кіото (Японія). Чинність для України – з 2005 р.	Встановлює граничні обсяги викидів парникових газів основних промислових країн.
1998 р., Оргуська конвенція. м. Оргус (Данія). Чинність для України – з 2001 р.	Закріплює сприяння захисту права кожної людини нинішнього і прийдешніх поколінь жити в навколишньому середовищі, сприятливому для її здоров'я та добробуту, шляхом гарантування прав на доступ до інформації, на участь громадськості в процесі прийняття рішень і на доступ до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища.
2005р. За ініціативою Економічної і Соціальної Комісії ООН для Азії і Тихого океану(ЕСКАТО) була прийнята стратегія "зеленого" зростання.	Спочатку включала чотири пріоритетні напрями: раціональні моделі споживання і виробництва; "озеленення" підприємств і ринків; стійка інфраструктура і "зелена" податкова і бюджетна реформи. Згодом були додані ще два напрями - інвестування в природний капітал і показники екологічної ефективності.
2010 р. Прийнята стратегія розвитку країн АТЭС до 2015 р. м.Йокогама (Японія).	Стратегія включає план дій із структурної реформи, розвитку людських ресурсів і підприємництва, "зеленого" зростання, економіці, ґрунтованій на знаннях і безпеці людини.

Продовження таблиці 1

1	2
2010-2011 р.р. Ініціатива Астани "Зелений міст" Євро-Азіатско-тихоокеанське партнерство для "зеленого" зростання.	Стимулювання трансрегіональної співпраці для лідерів "великої двадцятки" в області "зеленої" економіки, забезпечення доступу до "зелених" технологій і вироблення рамкових механізмів для підтримки їх впровадження і застосування.
Ріо-2012 або (Ріо+20). Бразилія. Конференція ООН із сталого розвитку.	"Зелена економіка" в контексті сталого розвитку і знищення убогості. Область обговорення: можливості, виклики і перехід до "зеленої" економіки.

Ретроспективний погляд на процес формування міжнародно-правового регулювання екологізації економіки та забезпечення охорони і раціонального використання природних ресурсів свідчить про певну розвиненість норм міжнародного права, яке формує загальне правове середовище та екологічні орієнтири для світової спільноти.

З глобальної точки зору простежується певна етапність в формуванні міжнародного законодавства, яка висвітлює зміни, що відбуваються кожні 20 років, тобто ключовими можна вважати Стокгольмську декларацію з навколишнього середовища (1972 р.), декларації Ріо (1992 р.) та Ріо+20 (2012 р.). Тобто означені документи та низка проміжних, що показані в наведеній вище таблиці мають загальносвітовий характер та визначають вектори стратегічної поведінки світової спільноти та глобальних тенденцій економічного зростання. Практично відсутні фундаментальні акти універсального характеру, що стосуються використання ресурсів. Але у 1992-2011 роках прийнята низка двосторонніх угод з охорони навколишнього середовища, зміни клімату, розвитку водного господарства, енергоефективності та енергозбереження.

Національні нормативно-правові акти країн світу дуже різняться, як за ступенем повноти, що відповідає економічному розвитку держави, так і за ступенем впровадження в практику господарської діяльності. Але при наявності в більшості розвинутих країн світу національних концепцій та стратегій переходу до сталого розвитку простежується відсутність чітких програм дій (міжнародних, національних, регіональних), спрямованих на їх реалізацію. Що стосується України, то відповідно до висновків Комітету з екологічної політики Європейської економічної комісії ООН в країні створено правове поле, що забезпечує можливість охорони навколишнього середовища. Впровадження принципів та окремих складових політики еколого-економічного розвитку в Україні передбачено низкою законодавчих актів, національних програмних документів економічної і соціальної політики, програм галузевої спрямованості. В цілому природоохоронне законодавство нараховує декілька сотень законів та підзаконних актів. Проте система нормативних актів є складною, а нагляд за виконанням законів є недостатньо ефективним. Екологічним законам бракує відповідності законодавчої бази глобальним стратегічним документам цивілізаційного розвитку, глибокого аналізу ефективності та результативності діючих правових норм, дійових механізмів впровадження екологоорієнтованих інновацій та організаційного

забезпечення їх реалізації. Крім того, суспільство повинно чітко усвідомлювати сутність світових програмних документів для своїх країн, їх загальні та специфічні ознаки, мати чітке уявлення про загальноприйняті трактовки дефініцій, що прийняті у спільному міжнародному спілкуванні.

Для визначення цих ознак, повернемося до ключових програмних документів розвитку людства, які формулюють стан та особливості існування на планеті кожні 20 років, починаючи з 1972 року. Вони розвивають проблему збереження довкілля слідуючи від формулювання основних напрямів та принципів охорони довкілля на міжнародному рівні до концепції сталого розвитку та стратегії «зеленого» зростання. Всі означені етапи мають певну спільність та відмінності, які обумовлені складністю суспільного розвитку та формуванням глобалізаційних тенденцій міждержавної взаємодії. Сутність означених етапів в тому чи іншому аспектах досліджена в багаточисельних наукових публікаціях. Але ж в науковому розумінні порівняльна сутність концепції сталого розвитку та стратегії «зеленого» зростання («зеленої» економіки, «зеленої» ідеології, «зеленої» модернізації, «зеленого» курсу, «зелених» ініціатив, «зеленої» революції та інших трактовок зеленого спрямування) чітко не визначається, проблеми екологізації економіки ототожнюються із стратегією «озеленення» економічної динаміки та складовими, або, навіть, наслідками такої орієнтації суспільного розвитку. З огляду на це, потребують визначення не тільки місце процесів екологізації економіки, що розглядаються автором крізь призму ускладнення стратегій розвитку суспільства, закріплених в нормах міжнародного та національного права, але й обґрунтування секторальних напрямків екологізації, обумовлених галузевою специфікою, ступеню впровадження інноваційних розробок, їх технологічною і комерційною застосовністю, готовністю суспільства до їх реалізації (табл.2).

Таблиця 2

Формування та розвиток глобальних стратегій існування людства

Глобальний документ світового розвитку	Сутність визначених концепцій	Характеристика періоду
1	2	3
<p>Стокгольмська декларація з навколишнього середовища.</p> <p>Спрямована на мобілізацію зусиль міжнародного співтовариства у</p>	<p>Вихідним принципом Декларації є принцип права людини на гідні «умови життя у навколишньому середовищі». Забезпеченню цього права має сприяти рекомендована система заходів охорони навколишнього середовища і</p>	<p>1972-1992 р.р.</p> <p>Активне формування міжнародного права з охорони навколишнього середовища в напрямках:</p> <ul style="list-style-type: none"> – формування інформаційного простору з питань збереження навколишнього природного

Продовження таблиці 2

1	2	3
справі розв'язання проблем навколишнього середовища як на національному, так і міжнародному рівнях	раціонального використання природних ресурсів, а саме: – узгодження соціально-економічного розвитку з екологічними вимогами; – налагодження належного управління процесами природокористування; – запобігання заподіяню шкоди довкіллю тощо. На підставі рекомендацій створена Програма ООН з навколишнього середовища – ЮНЕП	середовища; – виконання міжнародних зобов'язань відповідно до міжнародних договорів; – врахування рекомендацій Всесвітнього саміту; – активізації співробітництва з питань транскордонного забруднення.
Декларація Ріо Декларація розвиває положення, що містяться в декларації конференції ООН з проблем навколишнього середовища, прийняту в Стокгольмі 16 червня 1972 р. і містить в собі 27 принципів екологічно коректної поведінки світового співтовариства.	Головні принципи декларації: – досягнення сталого розвитку, в якому захист довкілля є невід'ємною складовою; – піклування за людину являє собою центральну ланку у досягненні сталого розвитку; – реалізація права країни на розробку власних ресурсів відповідно до власної природоохоронної політики; – врахування потреб майбутніх поколінь в повноцінному природному середовищі; – запровадження нових рівней міжнародного співробітництва; – викорінювання бідності; – скоротити масштаби нерациональної практики виробництва тощо.	1992-2012 р.р. Визначення необхідності комплексного, інтегрованого підходу до охорони довкілля Обґрунтування Програмою ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП) Глобального зеленого нового курсу (2008р.), спрямованого на переорієнтацію глобальної економіки на антикризовий інноваційний шлях, розвиток чистих технологій, екологічну інфраструктуру з метою покращення стану довкілля, забезпечення реального зростання, боротьби зі зміною клімату і збільшення зайнятості населення у XXI столітті.
«РІО+20: майбутнє, якого ми прагнемо». Цілі конференції: – підтримка сталого	Розглянуто наступні теми, які знайшли підтримку країн-учасниць: – підтвердження політичної прихильності (<i>підтримка</i>	з 2012 р. та надалі Концепція «зеленої» економіки стає загальноприйнятою. В розвиток Глобального

Продовження таблиці 2

1	2	3
<p>розвитку на політичному рівні; – оцінка досягнень і виправлення недоліків при виконанні взятих зобов'язань; – розгляд невідкладних проблем, що виникають.</p>	<p><i>принципів і попередніх планів дій, інтеграція та взаємодія);</i> – зелена економіка в контексті сталого розвитку та подолання бідності; – інституційні рамки сталого розвитку (<i>зміцнення 3-х аспектів сталого розвитку, його міжурядових механізмів, екологічна складова сталого розвитку, міжнародні фінансо-ві установи і оперативна діяльність ООН, діяльність на регіональному, національному, субнаціональному і місцевому рівнях);</i> – рамкова програма дій і подальші заходи (<i>тематичні сфери і межсекторальні питання);</i> – засоби здійснення (<i>фінанси, технології, торгівля тощо).</i></p>	<p>зеленого нового курсу та підготовки Ріо+20 ЮНЕП присвятив доповідь (2011р.) «Назустріч «зеленій економіці»: шлях до сталого розвитку та викоріненню бідності», яка передбачає інтеграцію економіки та екології з метою переходу на нову ідеологію економічного зростання, новий процес створення матеріальних благ та нові напрямки розвитку світу.</p>

Почнемо з визначення сутності та складивих «зеленої» економіки. Базуючись на існуючих уявленнях про сутність «зеленої» економіки та визначення ЮНЕП проаналізуємо її сутність (рис.1).

Узагальнюючи суспільне розуміння сутності завдань, що об'єднуються в напрямку зелених ініціатив можна стверджувати, що активізація уваги до цього напрямку розвитку економіки цілком об'єктивна та обумовлена низкою відомих факторів гальмування, що досягли критичного рівня.

В авторському розумінні екологоорієнтований розвиток суспільного виробництва потрібно розглядати як окрему складову «зелених» перетворень. Саме цей напрямок є найбільш результативним та ефективним в умовах наростаючої екологічної кризи. Він має секторальну специфіку, реалізується за допомогою міждисциплінарних рішень на всіх рівнях управлінської вертикалі, супроводжується отриманням різноманітних ефектів та наявністю певних ризиків. Екологізація секторального розвитку узгоджує потреби суспільства та можливості природи, активізує інноваційний розвиток, створює нові підходи в формуванні науково-освітнього потенціалу, окреслює межі екологічної поведінки та визначає принципово нові схеми існування людства.

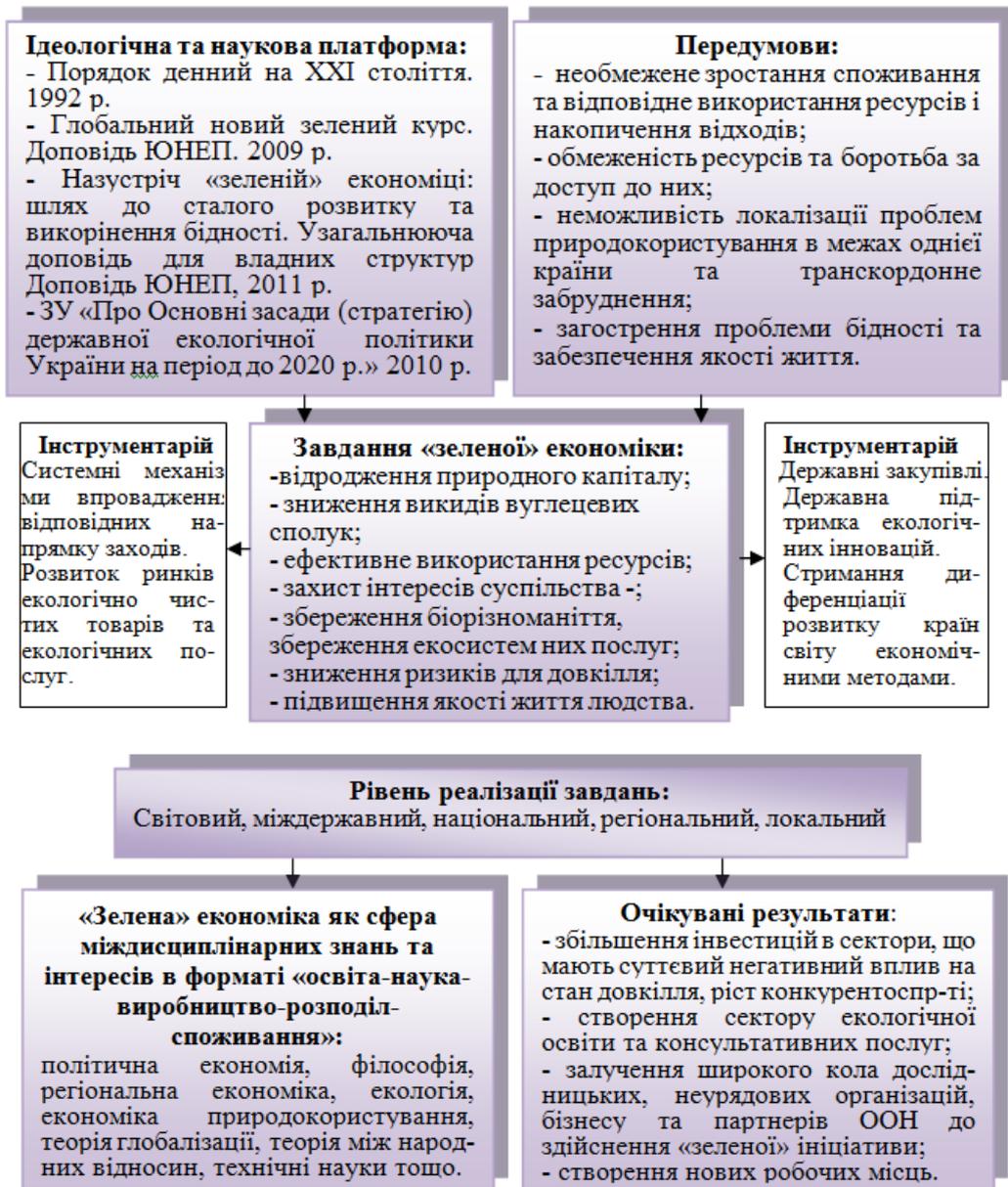

Рис.1. Узагальнення трактовок терміну «зелена» економіка [1-3,5].

Виходячи з цього, екологізацію в узагальненому розумінні можна розглядати як:

- комплексний процес створення, освоєння, використання і поширення методів, підходів, форм господарювання, які замінюють традиційні, забезпечують

збереження відтворювального потенціалу екосистем, їх саморегуляцію і самовідновлення;

- науково-виробничий, техніко-технологічний, організаційно-економічний базис виробництва екологобезпечних товарів;

- результат реалізації екологічної політики, цілі, завдання і темпи якої залежать від економіко-екологічного стану природного довкілля;

- вектор переходу до управління людиною екологічним розвитком продуктивних сил на основі реалізації відповідних юридичних норм, економічних механізмів і інструментів, організаційних систем управління природокористуванням, екологоосвітніх заходів;

- систему впорядкованих знань, окремі складові якої взаємодіють між собою з метою продукування цілеспрямованого нового знання;

- явище, яке завдяки суб'єктам господарювання, орієнтованим на екологізацію виробництва, стає відмітною ознакою в рішенні політичних та суспільних задач.

Вважаємо, що саме секторальні перетворення інноваційної природоохоронної спрямованості та притаманні їм науково-технічні, нормативно-правові, морально-етичні, освітні, організаційно-економічні зміни та підприємницькі ініціативи реалізують постулати переходу країн до сталого розвитку шляхом активізації всіх його складових. Тобто «зелена» економіка – це ціла система видів суспільної, економічної, науково-технічної, інноваційно-інвестиційної діяльності, які створюють в комплексі умови для повноцінного існування теперішніх та майбутніх поколінь в екологічно без ризиковому та бездефіцитному середовищі, яке досягається за рахунок мінімізації використання ресурсів, відновлення природного капіталу та впровадження альтернативних рішень. Але одного визначення сутності цього напрямку, практично відомого світу вже не одне десятиріччя, все ж таки потребує більш чіткого концептуального обґрунтування, формування переліку певних заходів в країні та визначення масштабу наслідків та ризиків розроблених національних стратегій в межах сфер взаємодії з іншими країнами. Потрібно відмітити, що існування орієнтирів на екологізацію суспільного виробництва – процес довгий, але не тотальний. Його необхідно розвивати, поступово охоплювати та поглиблювати з метою поширення ідеології на проблемних зонах цивілізаційного розвитку.

Отже, базуючись на дослідженні міжнародного правового базису, національного законодавства, що регулює функціонування відповідних галузей, особливостей їх впливу на стан довкілля, були сформульовані напрямки зменшення негативного впливу на довкілля (табл.3).

Таблиця 3

Пріоритетні напрямки галузевої екологізації

Головні законодавчі документи, що регулюють роботу галузі	Базові сектори, передумови та напрямки екологізації
1	2
Про Основні засади (стратегію) державної	СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО Деградація земель, витоштуванням пасовищ,

<p>екологічної політики України на період до 2020 року Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року Земельний кодекс України Про охорону навколишнього природного середовища Про охорону атмосферного повітря Про меліорацію земель.</p>	<p>нераціональна водна меліорація, масштабна хімізація, забруднення водних джерел Підвищення якості ґрунтів та управління земельними ресурсами, органічне виробництво і зростання врожайності базових культур; природні пестициди, чисті технології зберігання і переробки сільськогосподарської сировини; розвиток альтернативної енергетики в сільському господарстві; стійке використання водних ресурсів; збереження біорізноманіття; створення агроекологічної інфраструктури.</p>
<p>Лісовий кодекс України Постанова КМ України «Про затвердження Державної цільової програми «Ліси України» на 2010-2015 роки» Розпорядження КМ України «Про схвалення Концепції реформування та розвитку лісового господарства»</p>	<p>ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО Знищення природного середовища проживання біологічних видів; лісові пожежі, ерозія і заболочування рубок, якіпов'язані з великим розміром вирубуваних площ, ерозії схилів річкових долин, забруднення вод змивами ґрунтів, зміна водного режиму річок і озер; скорочення чисельності мисливсько-промислових видів тварин; порушення природних шляхів міграцій багатьох видів тварин, порушення цілісності популяцій і зниження їх життєздатності. Проекти виробництва біопалива; створення модельних лісів як ландшафтних комплексів з лісами і сільськогосподарськими угіддями, природними територіями, що особливо охороняються, водними об'єктами і населеними пунктами. Створення модельного лісового господарства, заснованого на «недеревних» дарах лісу; впровадження моделі дбайливого уходу і вирубування лісу; розвиток лісознавства і ландшафтного будівництва.</p>
<p>ЗУ «Про рибне господарств-во, промислове рибальство та охорону водних</p>	<p>РИБАЛЬСТВО Зниження рибопродуктивності, погіршення якості водойм, перелов і широкомасштабне браконьєрство</p>

<p>біоресурсів» (2011р.)</p> <p>Водний кодекс України</p> <p>Постанова КМ України «Про затвердження Державної цільової економічної програми розвитку рибного господарства на 2012-2016 роки»</p> <p>Постанова ВР України «Про концепцію розвитку рибного господарства України</p>	<p>Основні напрямки екологізації: підтримка біорізноманіття та якості внутрішніх водних екосистем, перегляд технологій добучі та ресурсозбереження, розвиток аквакультури, екологічна сертифікація рибальства, узгодження завдань екологізації з міжнародними рішеннями. "Озеленення" може супроводжуватися тимчасовим зниженням зайнятості і доходів в короткостроковій і середньостроковій перспективі в цілях поповнення природних запасів і запобігання падінню зайнятості і доходів в майбутньому. Також можуть бути потрібні інвестиції в перекваліфікацію і перенавчання робочої сили.</p>
<p>Державна цільова соціально-економічна програма будівництва (придбання) доступного житла на 2010-2017 роки</p> <p>ЗУ „Про Загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2009-2014 роки”</p>	<p>БУДІВНИЦТВО</p> <p>Індустріалізація та урбанізація, житлово-будівельна і комунальна кризи, видобуток будівельних матеріалів, їх транспортування, виробництво будівельних металів і, нарешті, саме будівництво є джерелом забруднення повітря) і порушення землі.</p> <p>Створення енергоефективних споруд, створення екопоселень, що поєднують екологічний та технологічний способи життя; застосування екологічно чистих будівельних матеріалів і технологій; мінімізації впливу техногенних чинників на людину, високої естетики створення поселень; гармонії співіснування людини, природи, технічних рішень, бізнесу і держави.</p>
<p>Концепція проекту Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2017 р.</p> <p>Державна програма розвитку промисловості на 2003-2011 роки</p>	<p>ПРОМИСЛОВІСТЬ</p> <p>Застарілі технології виробництва та обладнання, висока енергомісткість та матеріаломісткість, високий рівень концентрації екологічно небезпечних виробництв; відсутність або неналежний стан очисних споруд, оборотних систем водозабезпечення, низький рівень експлуатації існуючих природоохоронних об'єктів; високий рівень твердих відходів, викидів в атмосферу та скидів у водні джерела.</p> <p>Напрямки екологізації: пакування, контроль викидів та скидів, застосування нано-, біотехнологій: зниження</p>

	<p>шкідливих викидів та скидів; впровадження енергозберігаючих технологій; створення екологічної інфраструктури; скорочення викидів парникових газів, вирішення проблем відходів виробництва, переказ платежів за забруднення довкілля в еконалоги, зменшення негативної дії на системи життєзабезпечення населення</p>
<p>ЗУ Про енергозбереження ЗУ Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку ЗУ Про альтернативні види палива ЗУ Про теплопостачання ЗУ Про внесення змін до деяких законів України щодо встановлення "зеленого" тарифу Енергетична стратегія України на період до 2030 року. Державна цільова економічна програма енергоефективності на 2010-2015 роки.</p>	<p>ЕНЕРГЕТИКА Енергоємність виробництва, великі витрати органічного палива та забруднення природного середовища, втрата родючих земель, зниження якості води в водосховищах, радіаційне забруднення в процесі видобутку і транспортування сировини, а також при роботі АЕС, складуванні та переробці відходів, їх похованні.</p> <p>Екологізація в напрямках генерації, зберігання енергії, створення енергетичної інфраструктури та впровадження енергоефективних технологій (розвиток альтернативної енергетики; зниження енергоємності систем освітлення; системи управління електроенергією (розумні енергосистеми, енергозбереження);</p>
<p>Транспортна стратегія України на період до 2020 року.</p>	<p>ТРАНСПОРТ Негативний вплив на екосистеми транспортного комплексу та транспортної інфраструктури</p> <p>Напрямки екологізації: транспортні засоби, структура, паливо: збереження мобільності при меншому застосуванні транспортних засобів; зменшення транспортного забруднення повітря шляхом впровадження жорстких критеріїв до існуючих видів палива та альтернативних варіантів паливного забезпечення (біопаливо, електрична та сонячна енергія); застосування безмоторних видів транспорту, запровадження економічних та безпечних моделей транспорту (зниження ваги, покращення аеродинамічних характеристик та поліпшення конструкції шин, застосування паливно-електричного силового оснащення); оптимізації планування міст та розвитку</p>

	громадського транспорту; застосування палива з низьким вмістом сірки.
ЗУ «Про туризм» ЗУ «Про курорти» ЗУ «Про туристичні ресурси» Концепція Державної цільової програми розвитку туризму і курортів на 2011- 2015 роки	ТУРИЗМ Поширення негативних наслідків масового туризму Розвиток зеленого туризму як комплексу оздоровчих, естетичних та познавальних факторів, збереження екосистемних послуг.
ЗУ Про відходи ЗУ Про поводження з радіоактивними відходами ЗУ Про Загальнодержавну цільову екологічну програму поводження з радіоактивними відходами.	УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ Накопичення відходів та проблеми їх знешкодження. Збір, транспортування, рециклінг і утилізація відходів.
Водний кодекс України ЗУ «Про питну воду та водопостачання» Про Загальнодержавну цільову програму "Питна вода України" на 2011-2020 роки.	УПРАВЛІННЯ ВОДНИМИ РЕСУРСАМИ Забруднення поверхневих та ґрунтових вод Водозбереження (очистка води та стічних вод) та охорона водних ресурсів.

Аналіз довів, що напрямки екологізації секторів національної економіки залежать від характеру функцій, які вони виконують в системі суспільного розподілу праці та специфіки забруднень довкілля, які вони продукують. Дослідження законодавчої бази, що регулює діяльність наведених секторів на відміну від екологічного законодавства лише частково торкається питань екологічного секторального розвитку. Тобто проблеми охорони довкілля вирішуються чи повинні вирішуватися шляхом: збереження та відновлення природного капіталу за рахунок усунення (попередження) негативних наслідків впливу на довкілля; реалізації альтернативних рішень використання (отримання) ресурсів; зменшення існуючого тиску на складові природного середовища, реабілітації територій. Природокористування сьогодні вимагає нових підходів для вирішення назрілих екологічних проблем. Це означає, що кожен з цих напрямків може мати певний перелік можливих рішень. Але ж всі вони повинні задовольняти наступні вимоги: забезпечення зниження споживання сировини та енергії,

відповідність більш жорстким екологічним стандартам та критеріям більш чистих технологій.

Окремою складовою секторальної політики екологізації є розробка заходів її активізації. Перехід до «зелених» трансформацій прискорять: розробка механізмів мотивації, стимулювання та компенсацій, що забезпечують зацікавленість усіх господарських структур в організації і орієнтації своєї діяльності на екологоорієнтований шлях функціонування; пошук, акумуляція і розробка екологічних інновацій; створення екологічної інфраструктури; активізація громадянського суспільства; цілеспрямована освітня діяльність; міжнародна співпраця. Кожен з означених напрямків – це окрема сфера дослідження.

Системність економічного механізму передбачає: орієнтацію на поліпшення екологічної ситуації та сталий розвиток галузей і територій; вибір із усієї сукупності відомих інструментів найбільш дієвих у досягненні цілей екологізації економіки; забезпечення узгодженості з діючими механізмами екологічного управління, врахування регіональних та просторових особливостей функціонування секторів національної економіки; диверсифікації інструментів економічного впливу на діяльність суб'єктів господарювання в умовах багатокладності економіки; ринкової орієнтації економічного механізму, умови функціонування якого регламентуються державою; здатності до мінливості відповідно до завдань розвитку процесу екологізації.

Екологічна інфраструктура безпосередньо і опосередковано забезпечує відтворення та підтримку якості оточуючого середовища, а також створює умови ефективного господарювання. Певний галузевий вплив на розвиток екологічної інфраструктури формує зміст стратегічних задач екологізації та утворення відповідних складових екологічної інфраструктури, їх співвідношення і функціональне призначення. Екологічна інфраструктура може бути класифікована за наступними ознаками: по приналежності до секторів відповідної галузі національної економіки, по територіальній масштабності, по функціональному призначенню, по змісту стратегічних задач екологізації. Може бути запропоновано її видовий розподіл з виділенням політико-правової, інституційної, інструментальної, природо-техногенної, інформаційно-аналітичної, публічної та техніко-технологічної екологічної інфраструктури [8].

Вважається що громадянське суспільство існує і функціонує в діалектично суперечливій єдності з державою. Адже у розвиненому громадянському суспільстві держава забезпечує розробку стратегії розвитку, визначає напрямки, пріоритети, темпи та пропорції змін у економічній та соціальній сферах суспільства; підтримує суспільно корисну діяльність громадян і захист їх прав на чисте довкілля та гідне життя, підтримує екологічну освіту як основу розвитку особистості, нації та держави, визначальний фактор життя суспільства в усіх його проявах.

І, нарешті, в контексті міжнародної взаємодії, екологічне співробітництво є найбільш актуальним. Основоположні принципи міжнародного співробітництва в галузі охорони навколишнього середовища були сформульовані в Декларації Стокгольмської конференції ООН 1972 р. по проблемам навколишнього середовища. Але ж головне завдання полягає в пошуку та реалізації форм

міжнародної еколого-правової відповідальності держав за збереження екосистем, раціональне використання ресурсів, їх захисту від виснаження в майбутньому. Усі означені заходи можна розглядати як передумову майбутнього відновлення природного капіталу, збереження біорізноманіття, формування нового життєвого середовища.

ВИСНОВКИ

1. Проблеми екологізації економіки в умовах сьогодення розглядаються світовою спільнотою як стратегічний напрямок діяльності в досягненні збалансованості природокористування, відтворення природи та забезпечення екологічної безпеки.

2. У сфері економіко-екологічного розвитку та охорони навколишнього середовища створена відповідна законодавча база, починаючи з міжнародних та двосторонніх угод і закінчуючи національними законодавчими ініціативами. Аналіз свідчить про певну розвиненість норм міжнародного права, яке формує загальне правове середовище та екологічні орієнтири для світової спільноти. Але при наявності в більшості розвинутих країн світу національних концепцій та стратегій переходу до сталого розвитку простежується відсутність чітких програм дій спрямованих на їх реалізацію.

3. Екологічним законам бракує відповідності законодавчої бази глобальним стратегічним документам цивілізаційного розвитку, глибокого аналізу ефективності та результативності діючих правових норм, дійових механізмів впровадження екологоорієнтованих інновацій та організаційного забезпечення їх реалізації.

4. Останнім часом особливу актуальність набула концепція «зеленої» економіки, як економіки, яка спрямована на зростання добробуту населення, ефективне використання природних ресурсів і одночасне зменшення екологічних ризиків. Концепція «зеленої» економіки розглядається як інноваційний базис і магістральний напрям в моделі сталого розвитку України. Але запровадження її принципів має не тільки позитивний імпульс економічного розвитку країн, але її може сприяти посилення нерівності між багатими і бідними державами і перешкоджати розвитку останніх.

5. Авторські дослідження виявили що екологоорієнтований розвиток суспільного виробництва потрібно розглядати як окрему складову «зелених» перетворень, що окреслює межі екологічної поведінки та визначає принципово нові схеми існування людства. Доведено, що секторальні перетворення інноваційної природоохоронної спрямованості реалізують постулати переходу країн до сталого розвитку шляхом активізації всіх його складових.

6. Показано, що наявна законодавча база галузевого розвитку, на відміну від екологічного законодавства, лише частково торкається питань екологоорієнтованого секторального розвитку. Базуючись на дослідженні міжнародного правового базису, національного законодавства, що регулює функціонування відповідних галузей, особливостей їх впливу на стан довкілля, сформульовані напрямки зменшення негативного впливу на довкілля, які зведено до

збереження та відновлення природного капіталу за рахунок усунення (попередження) негативних наслідків впливу на довкілля; реалізації альтернативних рішень використання (отримання) ресурсів; зменшення існуючого тиску на складові природного середовища, реабілітації територій. Як окрему складову секторальної політики екологізації розглянуто заходи по її активізації.

Список літератури

1. Глобальный новый зеленый курс. Доклад ЮНЕП. Март 2009 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.unep.org/greenconomy .
2. Декларация Рио-де-Жанейро по окружающей среде и развитию 14 июня 1992 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_455 .
3. Закон України від 21.12.2010 № 2818-VI «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua> .
4. Зоимонова Э. М. Зелёная экономика – повестка дня конференции ООН по устойчивому развитию (Рио+20) [Электронный ресурс] / Э. М. Зоимонова, Б. О. Гомбоев // Вестник Бурятского государственного университета. Серия: Экономика и менеджмент. – 2012. – № 1. – С. 96 – 108. – Режим доступа к журн. : http://www.bsu.ru/content/pages2/1009/2_2012.pdf .
5. Настречу зеленой экономике: путь к устойчивому развитию и искоренению бедности. Обобщающий доклад для властных структур [Электронный ресурс]. ЮНЕП, 2011. – 43 с. – Режим доступа: www.unep.org/greenconomy .
6. Потапенко В. Г. Стратегічні пріоритети безпечного розвитку України на засадах «зеленої» економіки: монографія / В. Г. Потапенко; [за наук. ред. д.е.н., проф. Є.В. Хлобистова]. – К.: НІСД, 2012. – 360 с.
7. Приоритеты национальной экологической политики России / [под. ред. В. М. Захарова]. – М.: ООО «Типография ЛЕВКО», Институт устойчивого развития / Центр экологической политики России, 2009. – 152 с.
8. Сучасні тенденції формування екологічної інфраструктури природокористування: монографія / Харічков С. К., Бережна І. В., Купінець Л. Є. [за ред. Харіčkova С. К.]; НАН України, Ін-т проблем ринку та екон-екол. дослідж. – Одеса, 2012. – 356 с.

Купінець Л. Є. Пріоритети секторального розвитку в контексте формування національної політики екологізації економіки / Л. Є. Купінець // Ученые записки Таврического национального университета имени Вернадского В.И. – Серия «География». – 2013. – Т. 26 (65), № 3. – С. 226 – 242.

В контексте идеологии мирового развития рассмотрена ретроспектива формирования международного и национального правового регулирования экологизации экономики и обеспечения охраны и рационального использования природных ресурсов. Определена сущность ключевых этапов генезиса мировоззрения человечества и место экологизации производства в ключевых концепциях дальнейшего развития общества. Обоснованы направления экологизации секторов национальной экономики, которые определены в качестве базовых в достижении критериев устойчивого развития по главным признакам негативного влияния на окружающую среду. Представлено системное видение путей реализации стратегических приоритетов секторального развития, которые базируются на новой идеологии общественного развития и ориентированы на сохранение окружающей среды для будущих поколений.

Ключевые слова: экологизация экономики, устойчивое развитие, стратегия "зеленого" роста, приоритеты секторного развития.

Статья поступила в редакцию 13. 09. 2013 г